

ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในประเทศไทยกับการเข้าสู่สังคมสูงอายุ

พรทิพย์ เนติภารัตนกุล
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
netipak@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ผู้เขียนมุ่งนำเสนอผลการวิจัยในประเด็นที่ว่าด้วยความพร้อมของแรงงานนอกระบบก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุทั้งมิติทางสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพและที่อยู่อาศัย ตลอดจนนำเสนอข้อเสนอด้านการเตรียมความพร้อมให้แก่แรงงานนอกระบบอันเป็นผลสืบเนื่องที่ได้จากการวิจัยบทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องความพร้อมของแรงงานนอกระบบกับการเป็นสังคมสูงอายุในประเทศไทย โดยมีพื้นฐานความคิดที่ว่าภายใต้โครงสร้างทางประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสูงอายุ แรงงานนอกระบบยังขาดซึ่งสวัสดิการความคุ้มครองดูแล ที่เหมาะสมและเพียงพอเท่าที่ควร แม้จะมีความพยายามทำให้แรงงานนอกระบบเหล่านี้ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายและทางสังคมจากรัฐผ่านระบบการประกันสังคมแต่ยังไม่เป็นผล งานวิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ศึกษาความพร้อมหรือไม่พร้อมในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ และที่อยู่อาศัยก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุจากแรงงานนอกระบบที่มีอายุระหว่าง 40-59 ปี

โดยอาศัยวิธีวิจัยเชิงเอกสารสืบค้นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเพื่อใช้เป็นฐานในการทำความเข้าใจการเตรียมความพร้อม วิธีวิจัยเชิงสำรวจสอบถามความพร้อมของแรงงานนอกระบบและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจัดประชุมกลุ่มย่อยสะท้อนมิติในเชิงลึกผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีความพร้อมในมิติทางสังคมอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการเตรียมรับบทบาทและสถานภาพประกอบเปลี่ยนแปลงไป การเข้าร่วมกิจกรรมต่างทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม ด้านสวัสดิการสังคม ในแง่ของการศึกษาและเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน และด้านการใช้เวลาว่างและงานอดิเรก ในด้านสุขภาพแรงงานนอกระบบก็มีความพร้อมอย่างมากเช่นเดียวกันทั้งในด้านการเสริมสร้างความแข็งแรงของร่างกายและการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจต่อการเป็นผู้สูงอายุ การพยายามพึ่งพาตนเอง และติดตามข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพเป็นประจำ อย่างไรก็ตามมิติทาง

เศรษฐกิจและที่อยู่อาศัย มีหลายองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นถึงความไม่พร้อมต่อการเป็นผู้สูงอายุในด้านเศรษฐกิจ เช่น การไม่ได้จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายในแต่ละเดือน การออมเงิน ในรูปแบบการฝากสะสม และการหารายได้อื่นนอกเหนือจากเงินเดือน ประจำในด้านที่อยู่อาศัย เช่น การจัดเตรียมลักษณะของที่พักอาศัยที่เหมาะสมสำหรับคนสูงอายุ การเอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตเมื่อเป็นผู้สูงอายุจากภาครัฐ อาทิ เงินกู้ที่อยู่อาศัย สวัสดิการต่าง ๆ การใช้บริการด้านที่อยู่อาศัยจากรัฐและเอกชน ความพร้อมหรือไม่พร้อมของแรงงานนอกระบบก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุในแต่ละมิติทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพและที่อยู่อาศัยนั้นมีความแตกต่างกันออกไปตามคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ของแรงงานนอกระบบ

ทัศนคติของแรงงานนอกระบบที่มีต่อความเป็นผู้สูงอายุและแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่นำมาใช้อธิบาย แรงงานนอกระบบที่มีความ “ไม่พร้อม” กับการก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้สูงอายุในมิติต่าง ๆ ได้แก่ 1) มิติทางสังคม คือ เพศหญิงอายุวัยปลายก่อนเป็นผู้สูงอายุ (50-59) เป็นคนต่างถิ่น ไม่เคยประสบภาวะการเจ็บป่วยในรอบปีที่ผ่านมา ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร/ชมรมในชุมชนขอความช่วยเหลือจากเพื่อนไม่ได้ ไม่มีบทบาทในชุมชนและสังคม ได้รับการสนับสนุนด้านข้อมูลและข่าวสารจากครอบครัว แต่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่สู้จะดีนัก และไม่มีระยะห่างจากสังคมพอสมควร 2) มิติทางด้านเศรษฐกิจ คือ อายุวัยปลายก่อนเป็นผู้สูงอายุ (50-59) สมรสแล้วแต่ไม่มีบุตร ไม่ค่อยเปลี่ยนงาน รายได้ต่ำ ไม่มีเงินออม ขอความช่วยเหลือจากเพื่อนไม่ได้ ไม่มีบทบาท ในชุมชนและสังคม ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือตนเอง น้อยกว่าขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น และต้องการการสนับสนุนในภาคปฏิบัติมาก 3) มิติด้านสุขภาพ คือ เพศชาย สมรสแล้วและอยู่ด้วยกัน แต่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวไม่สู้จะดีนัก ไม่คิดแยกตัวเองจากสังคม ไม่ได้ให้ความสำคัญและที่อยู่อาศัย พึ่งพาความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ แต่ไม่ต้องการการสนับสนุนด้านความรู้ 4) มิติด้านที่อยู่อาศัย คือ รายได้ต่ำไม่มีเงินออม ไม่ได้อาศัยอยู่คนเดียวเมื่อแก่ตัว เป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรมในชุมชน ไม่มีบทบาทในชุมชน ครอบครัวเห็นและยอมรับในคุณค่า แต่ไม่ได้ให้การเหลื่อด้านสิ่งของเงินทอง และอารมณ์ มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีนักกับครอบครัว ไม่ค่อยมีเพื่อน และไม่ต้องการสนับสนุนด้านความรู้

ข้อเสนอแนะในการศึกษานี้คือ 1) ตระหนักว่าการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุเป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคล การมอบสวัสดิการทางสังคมโดยที่ปัจเจกบุคคลไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดชีวิตอนาคตของตนเองนั้นสร้างปัญหาและความหนักใจให้แก่หลายฝ่าย 2) จัดสวัสดิการโดยใช้ค่านิยมทางสังคมที่อยู่บนความเป็นอัตลักษณ์ของไทยโดยเรียนรู้แนวทางของประเทศอื่น 3) กระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่ระดับชุมชน 4) สร้างความน่าเชื่อถือของระบบประกันสังคม รวมถึงสวัสดิการทางสังคมอื่น ๆ 5) จัดเจ้าหน้าที่ด้านเวลาในการจ่ายเงินเข้าระบบโดยพิจารณาตามอาชีพของแรงงานนอกระบบ

[วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 33 ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ.2557]

คำสำคัญ: แรงงานนอกระบบ, สังคมสูงอายุ

Self-Employed Workers in Thailand: Are They Ready for Aging Society?

Pornthip Netiparatanakul

Sociology and Anthropology

Thammasat University

netipak@hotmail.com

Abstract

This research article aims to explore the self-employed workers' preparation towards the aging life. The social welfare in many countries does not properly cover the self-employed workers' interests. In Thailand, there is a social insurance system as a state's effort to provide the self-employed workers the better quality of life, but it is still not unsatisfyingly effective. Research data are collected from Thai self-employed workers aged 40-59 by using the survey research method and the focus group techniques.

The findings are as follows: Most of the Thai self-employed workers prepare themselves quite well in social dimension: adapting the changing roles and social status, doing some social activities as their leisure, participating as a member of some groups within their communities. The preparation for health is another dimension which they also do well. They are likely to maintain their physical and mental health. They also seek for the information about health and illness as well. However, the self-employed workers do not well prepare themselves in economic and accommodation dimensions. They do not arrange or look for more safe and proper residence for their later lives, including not searching for any information about the housing welfare provided from state and private sector.

By using focus group techniques, self-employed workers' opinion and needs are revealed as follows: 1) Thai self-employed workers in both urban and rural areas are interested in social welfare system. They also need the state to strengthen their potentials to prepare their aging life, especially in financial dimension. 2) The social welfare they need should not be their financial burden. 3) Actually, self-employed workers would not like to be other's burdens. 4) The financial forms of social welfare: National Savings Fund as an old-age savings mechanism and Monthly old Age Allowance are still needed.

Significant policy suggestions are: 1) Pushing forward the idea of personal responsibility for self-employed workers to take care of themselves and emphasizing the negative results caused by having no preparation. 2) Arranging the social welfare system based on the significant social or community values. 3) Emphasizing the community role as a mediator to facilitate the necessary resources to promote the elderly welfare as well as encouraging other agencies in community to participate. 4) Enhancing the creditability of social security system and other social welfare. 5) Creating the optional ways of payment to social security system due to the different types of self-employed workers' occupational characteristics.

[Thammasat Journal, Volume 33 No.3, 2014]

Keywords: Self-Employed Workers, Aging Society

บทนำ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่ศึกษาการเตรียมความพร้อมของแรงงานนอกระบบกับการเป็นสังคมสูงอายุในประเทศไทย และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุทั้งในและต่างประเทศเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาแนวทางการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมให้กับแรงงานนอกระบบเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุโดยเริ่มจากความพร้อมของแรงงานนอกระบบ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายที่สร้างหลักประกันให้กับประชากรเป้าหมายเมื่อเข้าสู่วัยชรา นอกจากนี้ผลการศึกษายังจะนำไปสู่การพัฒนาและขยายองค์ความรู้ทั้งแนวคิดและทฤษฎีที่ว่าด้วยสังคมวิทยาสูงอายุในการเปิดพื้นที่ทางวิชาการ ขยายพรมแดนความรู้และเปิดมุมมองใหม่เพื่อการพัฒนาในวงวิชาการ

โครงการวิจัยนี้มุ่งศึกษาประชากรกลุ่มแรงงานนอกระบบในการเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยมีขอบเขตด้านประชากรและขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา ดังนี้ 1) ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบ ซึ่งเป็นผู้มีงานทำที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง และไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงาน โดยกำหนดช่วงอายุไว้ที่ 20 ปีก่อนที่จะมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ (อายุ 40-59 ปี) ซึ่งในสังคมไทยถือว่าเป็นผู้สูงอายุ 2) ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาการเตรียมความพร้อมของแรงงานนอกระบบ (อายุ 40-59 ปี) ที่ทำงานอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และในอีก 4 ภูมิภาคทั่วประเทศ อันประกอบไปด้วย ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

ผู้วิจัยได้แบ่งและกำหนดขนาดของตัวอย่างโดยใช้วิธีการทางสถิติเพื่อกำหนดกรอบและขนาดตัวอย่างจากจำนวนประชากรที่เป็นวัยแรงงานทั้งหมดโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ขั้นตอนที่ 1 ทำการจำแนกแรงงานนอกระบบออกเป็นภาคต่าง ๆ โดยอ้างอิงผลการสำรวจแรงงานนอกระบบ โดยสำนักสถิติเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ.2552 ที่ได้สำรวจและจำแนกประชากรแรงงานนอกระบบ ซึ่งแรงงานนอกระบบที่ทำงานโดยไม่ได้รับความคุ้มครองและไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงานมีอยู่ประมาณ 24.3 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 63.4 ของแรงงานทั้งประเทศ แล้วจึงจำแนกออกเป็นภูมิภาคโดยคิดเป็นจำนวนและสัดส่วนร้อยละ ขั้นตอนที่ 2 จากจำนวนประชากรที่เป็นแรงงานนอกระบบทั่วประเทศและได้จำแนกออกเป็นภูมิภาค ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบตัวอย่าง (Sampling Frame) ขึ้นโดยอาศัยวิธีการทางสถิติคิดจำนวนแรงงานนอกระบบ ที่ต้องการรายชื่อเพื่อจัดทำกรอบตัวอย่างที่ร้อยละ 0.1 ของจำนวนแรงงานนอกระบบทั้งหมดเพื่อกำหนดขนาดตัวอย่าง ทั้งนี้เพราะแรงงานนอกระบบมีจำนวนมากทำให้ไม่สามารถเก็บรวบรวมทั้งหมดได้ในทางปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบตัวอย่างดังกล่าว จากฐานของจำนวนประชากรจริงทั้งหมด ขั้นตอนที่ 3: เมื่อได้กรอบตัวอย่างที่กำหนดครบทุกภูมิภาคแล้ว ผู้วิจัยอาศัยการเปิดตารางกำหนดค่าตัวอย่างของ R.V.Krejcie และ D.W. Morgan (ฉัตรสุนน พดภูมิปัญญา, 2553: 190) เพื่อกำหนด ขนาดตัวอย่าง (Sample Size) ที่ต้องการศึกษาจริง โดยผู้วิจัยได้กำหนดความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการลงภาคสนามอีกร้อยละ 20 ดังนั้น ขนาดตัวอย่างที่ผู้วิจัยจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลจากแรงงานนอกระบบทั้งหมดเป็นจำนวนทั้งสิ้น 2,087 คน และจากขนาดตัวอย่างที่ได้จะต้องกระจายไปตามพื้นที่

ของแต่ละพื้นที่จังหวัด อำเภอ/ เขต ตามสัดส่วนที่มีจำนวนประชากรอยู่จริง ดังตารางแสดงข้อมูล จำนวนประชากรในการศึกษาต่อไปนี้

ตารางแสดงจำนวนประชากร จำนวนนับจด และขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำแนก ตามภูมิภาค

ภูมิภาค	ประชากร ⁴⁹	ร้อยละ	จำนวนนับจด	ขนาดตัวอย่าง	ตัวอย่างที่ต้องการ
กรุงเทพมหานคร	1,312,200	5.4	1,313	302	362
ภาคกลาง	4,544,100	18.7	4,544	357	428
ภาคเหนือ	5,297,400	21.8	5,297	361	433
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	10,084,500	41.5	10,085	375	450
ภาคใต้	3,061,800	12.6	3,062	345	414
รวม	24,300,000	100.00	24,301	1,740	2,087

การศึกษาในงานวิจัยนี้ได้อาศัยวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยสืบค้นเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความทางวิชาการในวารสารต่าง ๆ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจงานศึกษาก่อนหน้า การจัดระบบสวัสดิการ การเตรียมความพร้อมทั้งในเชิงแนวคิดและทฤษฎี อีกทั้งยังได้อาศัยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อสำรวจความพร้อมของแรงงานนอกระบบต่อการเป็นสังคมสูงอายุ ซึ่งพัฒนาข้อคำถามจากที่ได้ตั้งประเด็นศึกษาเอาไว้ในการทบทวนวรรณกรรมตามกรอบแนวคิดวิจัยที่สร้างขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้อาศัยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการเก็บข้อมูล โดยอาศัยวิธีการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในสองชุมชน คือ ชุมชนเฉลิมพระเกียรติ 80 ปี อ.เมือง จ.นครนายก และชุมชนคลองไผ่สิงโต เขตคลองเตย จ.กรุงเทพฯ เพื่อที่จะสะท้อนความคิดเห็นในมิติเชิงลึกร่วมกันต่อประเด็นต่าง ๆ ที่มีความน่าสนใจเพิ่มเติมทั้งความต้องการข้อมูลในรายละเอียดจากผลการศึกษาในการสำรวจ ความรู้ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการแรงงานนอกระบบในปัจจุบัน การเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เมื่อยามสูงอายุและการจัดสวัสดิการที่ควรจะเป็นซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบในปัจจุบัน

⁴⁹ ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2552)

สำหรับในบทความนี้ ผู้เขียนจะมุ่งนำเสนอผลการวิจัยในประเด็นที่ว่าด้วยความพร้อมของแรงงานนอกระบบก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุทั้งมิติทางสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพและที่อยู่อาศัย ตลอดจนความเสี่ยงสะท้อนของแรงงานนอกระบบในพื้นที่ศึกษารวมนำเสนอข้อเสนอด้านการเตรียมความพร้อมให้แก่แรงงานนอกระบบอันเป็นผลสืบเนื่องที่ได้จากการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงสำรวจ

จากการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็นในทุก ๆ ขั้นตอนเพื่อให้ตัวอย่างที่ได้มีความเป็นตัวแทน (Representativeness) ที่สามารถใช้ศึกษา อ้างอิงและอนุมานแทนประชากรได้ ผู้วิจัยจึงได้กลุ่มตัวอย่างแรงงานนอกระบบ ซึ่งอยู่ในวัยแรงงาน (อายุระหว่าง 40-59 ปี) และไม่ได้รับความคุ้มครอง ไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงาน ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ตามที่งานวิจัยต้องการจะเก็บข้อมูลจำนวน 2,087 คน เมื่อมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามในแต่ละพื้นที่แล้ว แบบสอบถามจะถูกตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล จนได้ตัวอย่างแรงงานนอกระบบที่ให้ข้อมูลที่สามารถนำมาเสนอ พรรณนา อนุมาน อ้างอิง อธิบายความ และสรุปความ จำนวนทั้งสิ้น 1,898 ราย

ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะโดยทั่วไปของแรงงานนอกระบบที่ตกเป็นตัวอย่างจำนวน 1,898 คน ส่วนใหญ่เป็น เพศชาย อายุระหว่าง 45-49 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนมากกว่า 3 ใน 4 ของแรงงานนอกระบบทั้งหมดมีสถานภาพสมรสแล้วและมีบุตรแล้ว เกือบร้อยละ 90 อยู่กันแบบครอบครัวเดี่ยว เป็นคนในท้องถิ่นมากกว่าเป็นคนต่างถิ่น ถึง 5 เท่า ในด้านเศรษฐกิจแรงงานนอกระบบที่เก็บรวบรวมข้อมูลมาได้เกือบจะทั้งหมดประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลัก หรือมีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก แรงงานนอกระบบจำนวนมากกว่าครึ่งมีอาชีพเสริม และมีรายได้ประมาณ 3,000 -15,000 บาท แต่มีรายได้ไม่แน่นอน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างรายได้กับรายจ่าย พบว่าส่วนใหญ่มีรายได้เท่าๆ กับรายจ่าย แรงงานนอกระบบเกือบร้อยละ 40 มีรายจ่ายมากกว่ารายรับ มีไม่ถึงร้อยละ 10 ที่รายรับมากกว่ารายจ่าย ซึ่งเป็นผลให้แรงงานนอกระบบกว่าร้อยละ 60 ไม่มีเงินออมและมีภาระหนี้สิน ในด้านสุขภาพ แรงงานนอกระบบเกือบจะทั้งหมดเคยมีปัญหาด้านสุขภาพในรอบ 1 ปี ที่ผ่านมา มีจำนวนไม่ถึง 1 ใน 5 ที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ส่วนในด้านสังคม ต่อข้อคำถามที่ว่าแรงงานนอกระบบต้องการอยู่อาศัยกับผู้ใดเมื่อยามสูงอายุ พบว่าส่วนใหญ่ปรารถนาจะอยู่พร้อมหน้าคู่สมรสกับบุตรและคาดว่าจะเป็นอย่างนั้น แต่มีแรงงานนอกระบบประมาณร้อยละ 5 ที่คาดว่าจะมีปัญหามือเป็นผู้อุปการะเพราะต้องอาศัยอยู่คนเดียวหรือไม่ก็อาศัยในพักบ้านพักคนชรา ขาดคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนหรือคนรู้จักที่จะช่วยดูแลให้ความใกล้ชิดสนิทสนมสำหรับคนที่อยู่ในวัยเดียวกันมักจะเป็นกลุ่มเพื่อนบ้าน เพื่อนที่ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อนสนิท และเพื่อนร่วมงาน ตามลำดับ

ในเรื่องของทัศนคติของแรงงานนอกระบบที่มีต่อการเป็นผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าเป็นช่วงเวลาแห่งความมีอิสระและเสรีภาพ ได้พักผ่อนเต็มที่ไม่ต้องทำงานอีกและเป็นผู้ที่มีประโยชน์แก่สังคม แต่กระนั้นก็ตามการเป็นคนสูงอายุก็ไม่ใช่สิ่งที่แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่เฝ้ารอคอย ส่วนในประเด็นที่ว่าด้วยการให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมของแรงงานนอกระบบก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ นั้น มิติสุขภาพเป็นสิ่งทีแรงงานนอกระบบให้ความสนใจมาเป็นลำดับแรก รองลงมาได้แก่ มิติด้านที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจ และสังคม ตามลำดับ ในส่วนของทัศนคติต่อบทบาทของบุคคลกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ต่อการมีส่วนช่วยเหลือผู้สูงอายุ พบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างมากที่สุดกับการที่ภาครัฐควรส่งเสริม สนับสนุน และมีส่วนรับผิดชอบต่อการเป็นผู้สูงอายุของประชาชน ในด้านต่างๆ เช่น การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัว ให้ความรู้กับการปฏิบัติตัวเมื่อเป็นสูงอายุ โดยการส่งเสริมและจัดบริการการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นต้น ในส่วนของชุมชนเองก็ควรที่จะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านความรู้และส่งเสริมในเรื่องของสุขภาพแก่ผู้สูงอายุด้วย อาทิ การจัดกิจกรรมรณรงค์จัดหาทุนช่วยเหลือในการประกอบกิจการ การค้าการลงทุน ฯลฯ ที่ผู้สูงอายุมีความต้องการในชุมชนก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีความจำเป็นในทัศนะของแรงงานนอกระบบ ในขณะที่เดียวกัน แรงงานนอกระบบมีทัศนคติที่ว่าครอบครัวควรที่จะเกื้อหนุนผู้สูงอายุโดยสนับสนุนให้มีกิจกรรมสันทนาการ การออกกำลังกาย การรวมกลุ่มและการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่ม ชมรม กิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังควรที่จะให้ความคุ้มครองและดูแลความปลอดภัยกับผู้สูงอายุในครอบครัวของตนอีกด้วย

ในเรื่องของการแสดงบทบาทผู้สูงอายุ แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่เริ่มแสดงบทบาทความเป็นผู้สูงอายุในครอบครัว ทั้งเป็นที่ปรึกษาให้กับสมาชิกในครอบครัว คอยอบรมสั่งสอน ตัดสินใจในเรื่องสำคัญ และดูแลหลานและญาติพี่น้องในครอบครัว ในขณะที่การแสดงบทบาทของความเป็นผู้สูงอายุในชุมชนและสังคมยังไม่มากนัก ไม่ว่าจะเป็นการให้คำปรึกษาแนะนำแก่คนในชุมชน การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชน การถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ ได้รับความเคารพนับถือและยกย่อง รวมถึงการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน แนวคิดด้านการสนับสนุนจากครอบครัว พบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ได้รับทั้งการยอมรับเห็นคุณค่า สิ่งของเงินทอง ข้อมูลข่าวสารและคำแนะนำและปฏิสัมพันธ์ที่ดีจากคนในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวกับแรงงานนอกระบบอยู่ในระดับดีมาก ไม่ว่าจะสะท้อนผ่านการที่แรงงานนอกระบบมักจะเป็นผู้ให้คำปรึกษาเมื่อสมาชิกในครอบครัวคนหนึ่งคนใดมีปัญหา และสามารถแก้ไขความขัดแย้งหรือไกล่เกลี่ยปัญหาข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้ รวมทั้งการได้รับความเคารพนับถือจากคนในครอบครัวและการมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ดูโทรทัศน์ รับประทานอาหาร เที่ยวพักผ่อนนอกบ้านเป็นประจำสม่ำเสมอ ในด้านแนวคิดการแยกตัวออกจากสังคม พบว่า แรงงานนอกระบบเกือบจะทั้งหมดยังคงเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางสังคม ทั้งในแง่ของการที่มีคนอาศัยอยู่ด้วย และมีกิจกรรมทำเป็นประจำ ทั้งการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญและพบปะเพื่อนฝูง มีเพียงร้อยละ 6 ที่อาศัยอยู่คนเดียวสาเหตุมาจากไม่ได้สมรส ไม่มีญาติพี่น้อง คู่สมรสเสียชีวิต และไม่สามารถอยู่ร่วมกับใครได้ เป็นต้น

ในประเด็นว่าด้วยการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ นั้น ผู้วิจัยได้แบ่งมิติของการเตรียมความพร้อมต่อการเป็นผู้สูงอายุใน 4 มิติ ประกอบไปด้วย มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสุขภาพ และมิติทางด้านที่อยู่อาศัย การเตรียมความพร้อมหมายถึงการดำเนินการหรือการปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อเป็นการเตรียมตัวของผู้ใกล้เข้าสู่วัยสูงอายุเพื่อใช้เป็นแนวทางหรือแผนการดำเนินชีวิตภายหลังจากเข้าสู่วัยสูงอายุหรืออายุ 60 ปีบริบูรณ์ เมื่อพิจารณาความพร้อมของแรงงานนอกระบบก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุทั้ง 4 มิติทางสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพและที่อยู่อาศัยพบว่า แรงงานนอกระบบ ส่วนใหญ่ที่มีอายุระหว่าง 40-59 ปี หรือไม่เกิน 20 ปี ก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ นั้น มีความพร้อมในมิติทางสังคมอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการเตรียมรับบทบาทและสถานภาพที่เปลี่ยนแปลงไปด้านการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม ด้านสวัสดิการสังคมในแง่ของการศึกษาและเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน และด้านการใช้เวลาว่างและงานอดิเรก ในมิติสุขภาพ แรงงานนอกระบบก็มีความพร้อมอย่างมากเช่นเดียวกันทั้งในด้านการเสริมสร้างความแข็งแรงของร่างกายและการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจต่อการเป็นผู้สูงอายุ การพยายามพึ่งพาตนเอง และติดตามข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพเป็นประจำ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามิติทางสังคมและสุขภาพ แรงงานนอกระบบจะมีความพร้อมต่อการเป็นผู้สูงอายุอย่างมาก หากแต่มิติทางเศรษฐกิจและที่อยู่อาศัย มีหลายองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นถึงความที่ยังไม่พร้อมนักต่อการเป็นผู้สูงอายุของประชากรกลุ่มนี้ ในด้านเศรษฐกิจ เช่น การไม่ได้จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายในแต่ละเดือน การออมเงินในรูปแบบการฝากสะสม และการหารายได้อื่นนอกเหนือจากเงินเดือนประจำ ในด้านที่อยู่อาศัย เช่น การจัดเตรียมลักษณะของที่พักอาศัยที่เหมาะสมสำหรับคนสูงอายุ การเอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตเมื่อเป็นผู้สูงอายุจากภาครัฐ อาทิ เงินกู้ที่อยู่อาศัย สวัสดิการต่าง ๆ การใช้บริการด้านที่อยู่อาศัยจากรัฐและเอกชน

ความพร้อมของแรงงานนอกระบบก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุในแต่ละมิติทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพและที่อยู่อาศัยนั้นมีความแตกต่างกันออกไปตามคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ของแรงงานนอกระบบ และทัศนคติของแรงงานนอกระบบที่มีต่อความเป็นผู้สูงอายุ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยอาศัยเทคนิควิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ พบว่า ในมิติทางสังคม แรงงานนอกระบบชายที่มีอายุก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุช่วงต้น (40-49 ปี) เป็นคนในท้องถิ่น เคยประสบปัญหาการเจ็บป่วยในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา เป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรมใด ๆ ในชุมชนและมีความสัมพันธ์กับเพื่อนที่ดีมีแนวโน้มว่าจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมในมิติด้านสังคมมากกว่าแรงงานนอกระบบที่เป็นหญิง และเป็นผู้ที่ไม่มีเวลาไม่มากในการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ (50-59 ปี) เป็นคนต่างถิ่น ไม่เคยเจ็บป่วยเลยในรอบปีที่ผ่านมา และไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรมใด ๆ รวมถึงมีความสัมพันธ์กับเพื่อนไม่สู้จะดีนัก ส่วนในมิติทางด้านเศรษฐกิจจะมีความแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ หากแรงงานนอกระบบเป็นผู้ที่มีอายุช่วงต้นก่อนที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ สมรสแล้วและมีบุตร มีรายได้ต่อเดือนและเงินออมมาก แต่มีประสบการณ์ทำงานไม่มากนัก รวมถึงการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน จะเป็นคนที่มีความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าคนที่ไม่มีอายุใกล้วัยสูงอายุ สมรสแล้วแต่ไม่มีบุตร รายได้น้อยและไม่มีเงินออม รวมถึงความสัมพันธ์กับเพื่อนไม่ดีนัก ในมิติทางด้านสุขภาพ แรงงานนอกระบบที่เป็นหญิง ซึ่งไม่ได้สมรสหรือสมรสแล้วแต่

แยกกันอยู่หรือคู่สมรสเสียชีวิตมีความพร้อมทางด้านนี้ก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุมากกว่าแรงงานนอกระบบที่เป็นชาย สมรสแล้วและอยู่ด้วยกัน ในมิติสุดท้ายด้านที่อยู่อาศัย ไม่พบคุณลักษณะทั่วไปของแรงงานนอกระบบไม่ว่าจะเป็น เพศ อายุ สถานภาพสมรส การมีบุตรหรือไม่ และภูมิฐานะที่แตกต่างกันจะมีผลต่อความพร้อมด้านที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกัน ที่พบเป็นอิทธิพลที่เกิดจากความแตกต่างด้านเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันทำให้ความพร้อมด้านที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน กล่าวคือ แรงงานนอกระบบที่มีเงินออมแต่มีภาระหนี้สิน รวมถึงคนที่คาดว่าจะอยู่คนเดียวเมื่อแก่ตัวไปและไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรมใด ๆ จะมีการเตรียมความพร้อมในด้านนี้มากกว่าคนที่ไม่มีเงินออม ไม่มีหนี้ จะอยู่กับคนอื่นเมื่อสูงอายุ เช่น ครอบครัว ญาติพี่น้อง และเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรมใด ๆ ในชุมชน

ทั้งนี้ ผลการศึกษาไม่พบว่าระดับการศึกษา ลักษณะของครอบครัวและบุคลิกภาพของแรงงานนอกระบบที่แตกต่างกันจะนำมาซึ่งการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ และที่อยู่อาศัยแม้แต่มิติเดียว

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

นอกเหนือจากการใช้ระเบียบวิธีเชิงสำรวจในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ยังได้อาศัยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้สามารถตอบคำถามเชิงลึก ผู้วิจัยจึงได้จัดประชุมกลุ่มย่อยของแรงงานนอกระบบในพื้นที่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร (เขตคลองเตย ชุมชนคลองไผ่สิงห์โต) และจังหวัดนครนายก (บ้านผู้นำชุมชน ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง) กลุ่มละ 8-10 คน โดยขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนช่วยแนะนำและเชิญมาเข้าร่วมจากบัญชีรายชื่อที่ได้ทำการสุ่มตัวอย่างขึ้นมาได้ และได้สัมภาษณ์เพื่อขอข้อมูลโดยอาศัยแบบสอบถามไปแล้ว ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์แรงงานนอกระบบทั้ง 3 กลุ่มอาชีพ อันได้แก่ รับจ้าง ค้าขาย และเกษตรกร

จากการประชุมกลุ่มย่อย ทำให้เห็นว่าเสียงสะท้อนจากแรงงานนอกระบบในพื้นที่ชี้ให้เห็นถึงข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้ 1) แรงงานนอกระบบทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีความสนใจสวัสดิการของรัฐในหลายด้าน และต้องการให้รัฐช่วยส่งเสริมให้ตนเองมีความพร้อมในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ เช่น เงินกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ กองทุนการออมแห่งชาติ การช่วยเหลือให้แรงงานนอกระบบมีเงินออมมากขึ้น ฯลฯ แต่ต้องการให้รัฐประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนผู้มีสิทธิมากยิ่งขึ้นเนื่องจากเป็นโครงการที่มีประโยชน์ 2) แรงงานนอกระบบทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดมีความสนใจโครงการสวัสดิการของรัฐโดยจะต้องเป็นไปในลักษณะที่ไม่เป็นภาระทางเศรษฐกิจของตนเองในปัจจุบัน 3) มีความต้องการดูแลตนเองยามสูงอายุด้วยตนเอง โดยไม่พึ่งพิงรัฐและลูกหลานฝ่ายเดียว พวกเขายินดีและมีศักยภาพในการดูแลตนเองในระดับหนึ่ง ทั้งในด้านสุขภาพที่อยู่อาศัย สังคม และเศรษฐกิจ แต่อีกด้านหนึ่งพวกเขาต้องการการสนับสนุนจากรัฐ ในเรื่องของคุณภาพในการบริหารจัดการระบบสวัสดิการ ทั้งนี้เพื่อรองรับและส่งเสริมทำให้พวกเขาสามารถดูแลตนเองในวัยสูงอายุได้เต็มที่มากขึ้นโดยไม่เดือดร้อนผู้อื่น 4) สวัสดิการทางสังคมในลักษณะของตัวเงิน เช่น การช่วยเหลือลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาโรค การถือบัตรทองในระบบประกันสุขภาพ การจ่ายเบี้ย

ยังชีพ ยังเป็นสิ่งที่แรงงานนอกระบบในสองพื้นที่เห็นด้วยและไม่ต้องการให้ล้มเลิกโครงการ นอกจากนี้สวัสดิการด้านตัวเงินแล้ว แรงงานนอกระบบยังปรารถนาที่จะได้รับสวัสดิการในรูปของการบริการสำหรับผู้สูงอายุเช่นเดียวกับในต่างประเทศ เช่น ร้านค้าจำหน่ายสิ่งของราคาถูก ค่าบริการซ่อมแซมบ้านราคาถูก ศูนย์บริการดูแลรับฝากผู้สูงอายุชั่วคราวในระหว่างวัน เป็นต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

ตารางสรุปความพร้อมของแรงงานนอกระบบในมิติต่างๆ และข้อเสนอแนะ

ประเด็น/มิติ	สังคม	เศรษฐกิจ	สุขภาพ	ที่อยู่อาศัย
พร้อม/ ไม่พร้อม	พร้อมทั้งหมด	พร้อมบางด้าน	พร้อมทั้งหมด	พร้อมบางด้าน
ไม่พร้อมด้าน		การวางแผนการเงิน การเตรียมการออม		การช่วยเหลือจากรัฐ
คนที่ควรเข้ามามีบทบาท		บุคคล/ครอบครัว/รัฐ		รัฐ
วิธีการ		1) สร้างสำนึกความรับผิดชอบ 2) ส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว 3) จัดหาสวัสดิการที่เหมาะสม		1) ศึกษาความเป็นไปในการหาทางช่วยเหลือด้วยมาตรการบางอย่าง

1) ตระหนักว่าการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุเป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคล การมอบสวัสดิการทางสังคม โดยที่ปัจเจกบุคคลไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดชีวิตอนาคตของตนเอง นั้นสร้างปัญหาและความหนักใจให้แก่หลายฝ่าย กล่าวคือ รัฐบาลต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในหลายด้าน เพื่อที่จะสร้างให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดี อาทิ การสร้างสถานพยาบาลการสร้างบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ ด้านสาธารณสุข การค้นคว้าวิธีการรักษาความเจ็บป่วย การสนับสนุนงบประมาณในระบบประกันสุขภาพ เป็นต้น อีกด้านหนึ่งนายจ้างที่มีลูกจ้างอยู่เป็นจำนวนมากก็ต้องแบกรับภาระเงินบำนาญและค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพให้แก่ลูกจ้างของตนเองมากขึ้นด้วยเช่นกัน ไม่เพียงเท่านี้ หากไม่สร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุเอาไว้ล่วงหน้าอาจเป็นการเพิ่มอคติทางอายุ (Ageism) ที่สังคมมีต่อผู้สูงอายุได้ ในความหมายที่ว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไม่ได้สร้างประโยชน์ หากแต่เป็นภาระสังคมด้วย

2) จัดสวัสดิการโดยใช้ค่านิยมทางสังคมที่แต่ละประเทศให้ความสำคัญเป็นพื้นฐาน ในประเทศเยอรมัน ญี่ปุ่น อเมริกา และเกาหลี พบว่าแนวทางการจัดสวัสดิการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุวางอยู่ภายใต้หลักการบางอย่างที่จะส่งเสริมและผลักดันให้คนหลายรุ่นหลายกลุ่มเข้ามามีบทบาทร่วมกัน เช่น ในประเทศเยอรมันยึดหลักความเป็นปึกแผ่นทางสังคม (Solidarity) ที่คนมีต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นความช่วยเหลือที่คนหนุ่มสาวมีต่อคนสูงอายุ หรือ ความช่วยเหลือที่คนรวยมีต่อคนจน ซึ่งนี่ก็หมายความว่าคุณภาพชีวิตของคนที่ดีมีโอกาสในสังคมมาจากความช่วยเหลือจากผู้ที่มีโอกาสทางสังคมมากกว่าในแง่ที่ช่วยแบ่งปันทรัพยากรทางเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบ และกระจาย-ส่งต่อให้แก่ผู้ด้อยโอกาสต่อไป ส่วนในประเทศญี่ปุ่น หลักการสำคัญที่จะใช้สร้างและขับเคลื่อนสวัสดิการทางสังคมก็คือ ความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล โดยปัจเจกบุคคลต้องตระหนักว่าสามารถดูแลช่วยเหลือตนเองได้ในระดับหนึ่ง โดยไม่ต้องพึ่งพิงครอบครัวและรัฐทั้งหมด ในแง่นี้การสร้างระบบประกันสุขภาพในระยะยาว จึงออกแบบให้ผู้สูงอายุออกค่าใช้จ่ายครั้งหนึ่งด้วยตัวเอง ซึ่งความสามารถในการจ่ายเงินสะท้อนการมีศักยภาพในการดูแลตัวเองของผู้สูงอายุ ศักยภาพตรงนี้จะทำให้ผู้สูงอายุภูมิใจในตนเองและยังสามารถลดอคติทางอายุที่สังคมจะมีต่อผู้สูงอายุด้วย

3) กระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่ระดับชุมชน การให้สวัสดิการทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ จำเป็นต้องกระจายการบริหารจัดการไปสู่ระดับชุมชน/ท้องถิ่นให้มากขึ้น เนื่องจากชุมชนเป็นหน่วยทางสังคมในระดับเล็กลงมาและใกล้ชิดกับปัจเจกบุคคลมากกว่าระดับจังหวัด อาทิ การจัดตั้งสำนักงานที่ทำหน้าที่ให้บริการด้านสุขภาพ รับร้องเรียนปัญหา และรับทราบความต้องการของผู้สูงอายุในทุกด้าน ติดต่อประสานงานในการจัดสวัสดิการ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ เป็นต้น

4) สร้างความน่าเชื่อถือของระบบประกันสังคม รวมถึงสวัสดิการทางสังคมอื่นๆ การบริหารจัดการระบบสวัสดิการทางสังคมควรให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพของระบบในการให้หลักประกันแก่ผู้ประกันตนอย่างแท้จริง อีกทั้งให้ความสำคัญ ต่อคุณภาพการให้บริการในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนการรับสมัครเข้าร่วมระบบ การส่งเอกสารประกอบการสมัคร การจ่ายเงินสมทบ การคำนวณเงินสมทบ และ เงินสิทธิประโยชน์ เป็นต้น ความน่าเชื่อถือด้านการบริหารจัดการและคุณภาพในการให้สวัสดิการเป็นส่วนสำคัญมากที่ประชาชนจะตัดสินใจเข้าร่วมเป็นผู้ประกันตนในระบบ

5) จัดเงื่อนไขด้านเวลาในการจ่ายเงินเข้าระบบโดยพิจารณาตามอาชีพของแรงงาน เนื่องจากแรงงานนอกระบบเป็นกลุ่มอาชีพที่มีความหลากหลาย จึงไม่สามารถที่จะกำหนดการจ่ายเงินสมทบอย่างตายตัวได้ ระบบอาจสร้างทางเลือกในการจ่ายเงินสมทบแก่แรงงานนอกระบบ โดยจ่ายเป็นรายเดือน ราย 3 เดือน 6 เดือน หรือ รายปี ทั้งนี้เพื่อให้แรงงานนอกระบบสามารถบริหารจัดการจัดสรรเงินสมทบเข้าระบบให้สอดคล้องกับรายรับรายจ่ายตามลักษณะอาชีพของตนเองได้อย่างไม่เดือดร้อน

เอกสารอ้างอิง

ธีระ สนิเตชารักษ์ และพรทิพย์ เนติภารัตนกุล. (2554). *ความพร้อมของแรงงานนอกระบบกับการเป็นสังคมสูงอายุในประเทศไทย: รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Self-employed Workers' Preparation for Aging among Thailand's Aging Society)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ฉัตรสุมน พงศ์ภิณูโย. (2553). *หลักการวิจัยทางสังคม*. กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.